

Gun ook in kerken macht niet het laatste woord

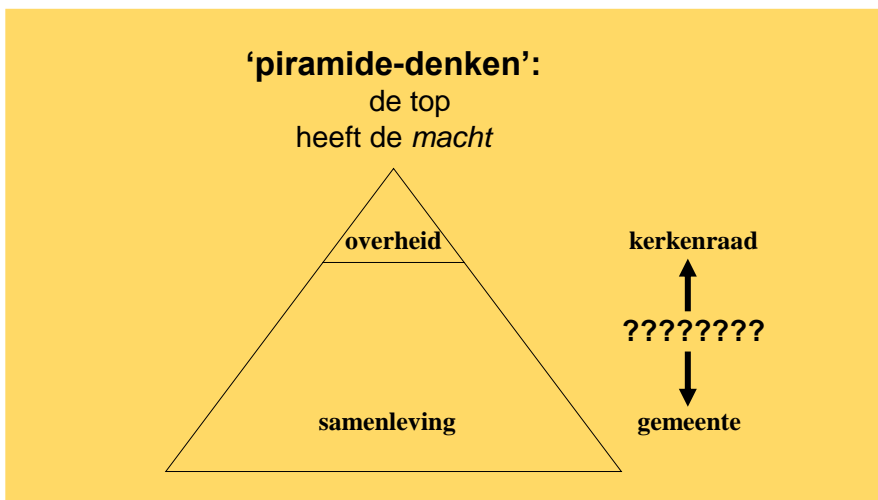
Overal waar mensen samen zijn, zie je ook een pikorde ontstaan: verschillen in macht. Een manager, leerkracht, trainer of expert heeft nu eenmaal meer armslag dan een werknemer, leerling, pupil of stagair. Ook kerken bestaan uit mensen, inclusief voorgangers, kerkleiders... Dus: beter die rol van macht ook in de kerk maar niet ontkennen. Dat werkt misbruik in de hand.

De NGK-kerk van Duiven-Velp heeft om de predikant heen een kerkenraad. Dat is al een 'beveiliging'. Minimaal twee ouderlingen zijn in zo'n raad verplicht. Onlangs is tijdens een kerkdienst een derde ouderling 'bevestigd' – zo heet dat. Ik kon het niet laten om in de preek in te gaan op nóg een beveiliging tegen macht in veel (protestantse) kerken.

Politiek

Wie mij al langer kennen, weten dat ik vóór mijn predikantschap een politieke baan heb gehad, en dat mijn loopbaan in het bedrijfsleven begon. Van het bedrijfsleven stapte ik over naar de politiek omdat ik had gezien hoe macht en machtsverhoudingen ook in bedrijven een rol spelen. Dat vraagt om tegen-krachten of regulering – als je tenminste *rechtvaardige verhoudingen* wilt tussen mensen. En niet het recht van de sterkste. Mag bij arbeidsgeschillen een vakbond bijvoorbeeld meepraten of niet? Of over salarissen in een sector?

En de wet- en regelgeving daarover – waar komt die tot stand? Precies: in de politiek. Vandaar mijn overstap en interesse om in de politiek mee te kijken naar de verhouding tussen macht en recht. Vrijwel overal ter wereld is het duidelijk: wie zich in de 'top' weet te nestelen, heeft de meeste macht. Dat was in het oude Egypte al zo. Daarom noem ik die manier van denken: piramide-denken. In Egypte was de farao een soort god-op-aarde, minimaal de *vertegenwoordiger* van een oppergod. Mensen die de overheid, en in het bijzonder *zichzelf*, zo zien zitten aan de top, denken vervolgens vaak dat de rest van de samenleving ongeveer hun eigendom is. Zij zijn de baas toch? Punt uit. Dat zie je terug bij bazige farao's als Putin en Xi. Of in eigen land: in de partijstructuur van de PVV.

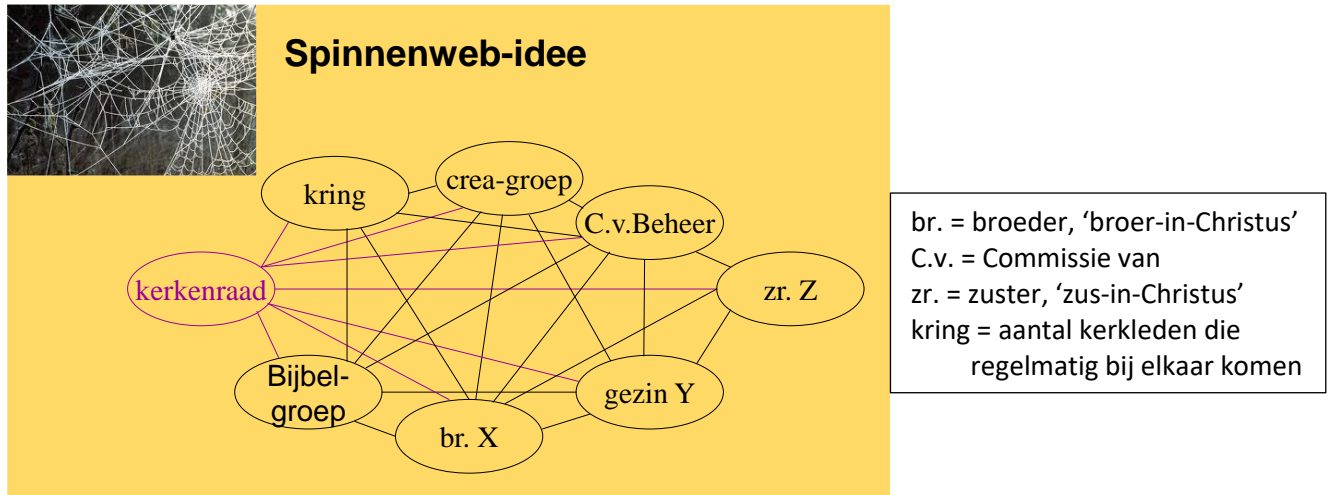

En de kerk dan?

Een vraag die dit piramide-denken aan kerken stelt is: hoe zit het daar? Ik heb waardering voor paus Franciscus, die duidelijk bezig is in de piramide-structuur van de wereldwijde Rooms-Katholieke kerk tegenkrachten te organiseren. Maar als protestant heb ik nu bij een kerk vooral het oog op een *plaatselijke* kerkgemeenschap. Is daar de kerkenraad ook een soort 'top', de *baas* over die kerk?

Het volgende plaatje van een *spinnenweb* toont een protestantse visie op zo'n plaatselijke kerk. Net als die piramide komt ook deze 'spinnenweb'-visie uit mijn politieke levensfase. Maar het blijkt prima

toepasbaar op een kerkgemeenschap. In politieke kringen moest het plaatje duidelijk maken dat *ergens* in de samenleving, in het spinnenweb, ook de overheid een eigen plek had – maar *niet* centraal, en zeker niet aan de top, want een spinnenweb heeft helemaal geen top. Nu staat – in lila – op die plek van de ‘overheid’: kerkenraad. Niet bóven een kerkelijke gemeenschap, maar als *deel* ervan. Met een coördinerende, en, jawel, een leidinggevende rol. Maar in de kerk is er, als het goed is, geen sprake van dwang, van dwingende relaties. Een bepaald soort gezag is er wel, maar geen dwang. Al was het alleen maar omdat kerklidmaatschap vrijwillig is.

Waar zitten de wortels van deze nogal ‘platte’, *egalitaire* visie – op een volk-als-samenleving én op een mini-samenleving zoals een kerkgemeenschap? Ik noem ter afronding drie wortels – in de bodem van de Joodse en christelijke levensvisie die eeuwenlang voeding gaf aan Europese volken en leiders:

- Op de eerste bladzijde van de (Hebreeuwse) Bijbel wordt niet enkel een farao ‘beeld’ of vertegenwoordiger van God genoemd. God heeft alle mensen bedoeld als Zijn ‘plaatsvervangers’ op aarde, die onder meer namens Hem zorg dragen voor Zijn schepping ([Genesis 1:26-28](#)). Deze gelijkwaardigheid van *alle* mensen heeft gevolgen – onder andere voor tot slaaf gemaakten:
- Meteen het tweede bijbelboek, *Exodus*, beschrijft hoe een slavenvolk – Israël – onder de knoet van de farao kan ontsnappen. Nietzsche voelde het goed aan: de God van Israël komt op voor de *underdog*, en laat wrede leiders niet weggkomen met geweld. In Israël was het idee dat ook slaven en zelfs dieren wekelijks een werkvrije dag krijgen ([Exodus 20:10](#)): voilà, een kiem van mensenrechten en zelfs dierenrechten, in die uniek-Joodse gedachte van een wekelijkse *sabbat*.
- Paulus, de *Billy Graham* van de eerste eeuw na Christus, noemt Jezus ‘Hoofd’ van de kerk die dan Zijn ‘lichaam’ heet. Dat betekent dat in kerken *niemand* ‘hoofd’ is, niemand de baas; ook een voorganger niet of een kerkenraad. God noemt hij ‘Vader van *allen*’ ([Brief aan de Efeziërs 4:6,16](#)). Daar komt het vandaan dat in kerken christenen elkaar ‘broers en zussen’ noemen. En dat blijft het ideaal voor heel de mensheid, al gaat dat minder vanzelf dan een bekend lied suggereert: *Alle Menschen werden Brüder*.

Hoe langer deze en nog meer soortgelijke wortels doorwerken, hoe meer dat ‘spinnenweb’ tussen je oren gaat zitten. Als een beschermende ring – om te beginnen tegen macho-leiders in kerken. En hoe vaak mannetjes (of vrouwtjes) zich toch nog naar boven ellebogen, deze visie van gelijkheid lijkt niet alleen binnen kerken goed nieuws, maar in heel de mensheid.

Rob Nijhoff, 17 november 2023; reacties: ikzoekcontact@duiven-velp.nl